

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Dnro 1163/031/2018

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Asia HE 16/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kuultava Tietosuojavaltuutettu

Kuuleminen 20.4. kello 11.15, kirjallinen lausunto

TIETOSUOJAVALTUUTETUN KIRJALLINEN LAUSUNTO

Euroopan Unionin yleisestä tietosuoja-asetuksesta

Euroopan Unionin yleistä tietosuoja-asetusta aletaan Suomessa soveltaa 25.5.2018 alkaen. Se on suoraan sovellettavaa oikeutta. Tämän vuoksi myös nyt ehdotettuun lainsäädäntöön sisältyvien henkilötietojen käsittelyä tai rekisterinpitoa koskevien säännöshdotusten tietosuoja-asetuksen mukaisuus tulee arvioida. Kansallisen lain säännökset eivät saa olla ristiriidassa tietosuoja-asetuksen säännösten kanssa. Lisäksi tietosuoja-asetuksen säännöksistä voidaan poiketa vain silloin, kun se on tietosuoja-asetuksessa nimenomaan sallittu. Tietosuoja-asetuksesta poikkeavien kansallisen lain säännösten tulee täyttää myös tietosuoja-asetuksen sen säännöksistä poikkeamiselle asettamat vaatimukset.

Suomen perustuslaista

Perustuslain (731/1999) 10 § turvaa yksityisyyden suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on esimerkiksi lausunnoissaan PeVL 14/1998 vp ja 13/2016 vp todennut, että tämän henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin:

- * rekisteröinnin tavoite,
- * rekisteröitävien henkilötietojen sisältö,
- * niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä
- * sekä rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla. Perustuslakivaliokunta on myöhemmin todennut lailla

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

2/5

säättämisen vaatimuksen ulottuvan myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PEVL 12/2000vp, s.5).

Hallintovaliokunnan, jonka toimialaan henkilötietokysymykset kuuluvat, linjanvedot henkilötietojen käsittelyn sääntelystä vastaavat perustuslakivaliokunnan edellä mainittua kantaa. Tämä käy ilmi muun muassa hallintovaliokunnan lausunnoista HaVL 16 ja 19/1998 vp sekä hallintovaliokunnan mietinnöistä HaVM 25 ja 26/1998 vp. Hallintovaliokunnan mukaan lain tasolla on ilmevä ainakin perustuslakivaliokunnan edellä mainitussa lausunnossa mainitut asiat. Asetustasolla on hallintovaliokunnan kannan mukaan mahdollista antaa rekisterin tietosisältöä täydentäviä ja tarkentavia säännöksiä, kunhan lakitekstin perusteella voidaan riittävän selkeästi päätellä asetuksen tasoisen sääntelyn sisältö. Hallintovaliokunta pitää kuitenkin asianmukaisena lähtökohtana pyrkimystä mahdollisimman yksityiskohtaisesti säätää henkilötietojen suojaan liittyvistä seikoista jo lain tasolla.

Perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan edellä mainitut linjanvedot henkilörekistereiden ja henkilötietojen käsittelystä sääntelystä on otettava huomioon myös silloin kun tällaisia säännöksiä on tarkoitus sisällyttää erityislainsäädäntöön ja kun erityislainsäädännön säädöksiä ja niiden mahdollisia tarkistamistarpeita arvioidaan.

Kyseessä olevasta lakiehdotuksesta

Olen arvioinut lakiehdotusta sekä tietosuoja-asetuksen säännösten että perustuslain soveltamiskäytännön valossa. Kommentoin ehdotusta siltä osin kuin se mielestäni on näiden vastainen.

5 § Asiakassuunnitelma

Ehdotuksen mukaan laajasti palveluja tarvitseville asiakkaille laadittaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen palvelusuunnitelma, jonka tulee kattaa kaikki asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tuotantovastuusta riippumatta. Ehdotuksessa säädetään myös mm. yhteistyövelvoitteesta.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että säännöksen ja sen perustelujen perusteella jää jossain määrin epäselväksi, sisältäisikö asiakassuunnitelma kaikki samat tiedot jotka sosiaali- ja terveydenhuollon erillisissäkin suunnitelmissa on, vai koottaisiinko yhteiseen suunnitelmaan vain sellaiset tiedot, jotka ovat kaikille palvelunantamiseen osallistuville tahoille tarpeellisia. Henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta yhteisessä palvelusuunnitelmassa saisi olla vain kaikille asiakkaan palvelun antamiseen osallistuville tahoille tarpeellisia tietoja. Asiaan vaikuttaa myös se, että valinnanvapauden piiriin kuuluvat sote-keskukset eivät anna ollenkaan sosiaalihuoltoa, vaan ainoastaan sosiaalihuoltoa koskevaa neuvontaa. *Tietosuojavaltuutettu ehdottaa säännökseen lisättäväksi, että yhteinen asiakassuunnitelma voi sisältää vain kaikille asiakkaan palvelun antamiseen osallistuville välttämättömiä tietoja.* Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 momentin c alakohdan mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Samassa artiklassa säädetään myös käyttötarkoitussidonnaisuudesta ja 6 artiklan 4 kohdassa mahdollisuudesta säätää kansallisessa laissa siitä poikkeavasti.

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihe	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

3/5

Pykälässä veloitetaan myös mm. yhteistyön tekemiseen ja paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden tunnistamiseen. Tietojen antaminen ja saaminen yhteistyön yhteydessä ei ole ongelmallista silloin, kun on kyse maakunnan järjestämisvastuun piiriin kuuluvasta terveydenhuollosta ja tietoja annetaan terveydenhuollon sisällä. Tällöin on kyse saman rekisterinpitäjän tietojen käyttämisestä potilaan tutkimukseen ja hoitoon liittyviin tarkoituksiin ja niitä voi saada potilaslain mukaisesti työtehtävien edellyttämässä laajuudessa. Vastaava periaate on voimassa silloin, jos tietoja annetaan maakunnan järjestämisvastuuseen kuuluvan sosiaalihuollon sisällä. Sen sijaan yhteistyö on ongelmallisempaa silloin, jos yhteistyötä tehdään sosiaali- ja terveydenhuollon kesken. Sekä sosiaalihuollon asiakastiedot että terveydenhuollon potilastiedot ovat salassa pidettäviä. Niiden luovuttaminen sosiaalihuollosta terveydenhuoltoon tai toisin päin edellyttää asiakkaan/potilaan nimenomaista suostumusta tai siihen oikeuttavaa lainsäädännöstä. Tietoja voidaan antaa sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain tai potilaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain säännösten mukaisesti. *Jos tässä yhteistyövelvoitteessa on tarkoituksena, että tietoja luovutettaisiin laajemmin, niin siitä pitäisi erikseen säätää.* Pelkkä yhteistyövelvoite ei oikeuta salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen. Tässä yhteydessä tulisi arvioida myös sitä, onko tietosuoja-asetuksen edellyttämiä perusteita tietojen käyttämiseen eri tarkoitukseen kuin mihin niitä on alkuaan kerätty (käyttötarkoitussidonnaisuus).

65 § Kiinteä korvaus suoran valinnan palveluntuottajalle

Tietosuojavaltuutettu pitää tärkeänä, että valiokunta arvioisi tähän pykälään perustuvan maakunnan sote-keskukselle maksaman asiakaskohtaisen kiinteän korvauksen määräytymisen tietosuoja-asetuksen mukaisuuden. Pykälän mukaan kiinteän korvauksen suuruutta määrittäessä maakuntien on noudatettava kansallisia tarvetekijöitä. Niitä olisivat asiakkaiden ikä, sukupuoli, sairastavuus, työssäkäynti ja muut sosio-ekonomiset tekijät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valmistelee tarvetekijöille painokertoimet. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole ollenkaan arvioitu kiinteän korvauksen määrittämisprosessin liittyvän henkilötietojen käsittelyn sallittavuutta tietosuoja-asetuksen säännösten valossa.

Ehdotettu säännös mahdollistaisi erittäin laajasti asiakasta koskevien, myös tietosuoja-asetuksen 9 artiklan tarkoittamiin erityisiin tietoryhmiin (nykyisen henkilötietolain 11 §:n mukaisiin arkaluonteisiin henkilötietoihin) kuuluvien tietojen keräämisen ja käytön tähän tarkoitukseen. Vastaava säännöstä ei aiemmassa valinnanvapauslakia koskevassa ehdotuksessa ollut. Aiemmassa lakiehdotuksessa ollut säännös vaikutti koskevan vain väestön tietojen arviointia maakunnan tasolla, ei asiakaskohtaisesti.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan nyt ehdotetussa säännöksessä olisi kyse tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaisista automatisoiduista yksittäispäätöksistä, profilointi mukaa luettuna.

Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 4 kohdan mukaan profiloinnilla tarkoitetaan mitä tahansa henkilötietojen automaattista käsittelyä, jossa henkilötietoja käyttämällä arvioidaan luonnollisen henkilön tiettyjä henkilökohtaisia ominaisuuksia, erityisesti analysoidaan tai ennakoitetaan piirteitä, jotka liittyvät esim. kyseisen luonnollisen henkilön

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihe	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

4/5

terveyteen. 22 artiklan 1 kohdan mukaan rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi.

Asiakkaalla on palvelujen valintaoikeus ja oikeus saada tarvittavaa tutkimusta ja hoitoa. Asiassa tulee arvioida, voiko ehdotettu asiakaskohtainen kiinteä korvaus johtaa siihen, että asiakasta ei joko hyväksytä sote-keskuksen asiakkaaksi tai että sote-keskuksen asiakkaille tosiasiaa esim. määrättäisiin tutkimuksia eri lailla riippuen siitä, paljonko heistä maksetaan. Jos tällaisia terveystalouteen pääsyä tai niiden saantia koskevia seurauksia voi olla, niin menettelyllä olisi vaikutusta rekisteröidyn oikeuksiin tai se vaikuttaisi heihin vastaavalla tavalla merkittävästi. Mahdollisiin seurauksiin vaikuttanee mm. se, saako sote-keskus tietoonsa kustakin asiakkaasta maksettavan kiinteän korvauksen määrän joko suoraan tai välillisesti.

Tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan edellä mainittua 1 kohtaa ei kuitenkaan sovelleta, jos automaattiset päätökset, mukaan lukien profilointi, on hyväksytty jäsenvaltion lainsäädännössä. *Tietosuoja-asetus siten mahdollistaa sen, että profiloinnista voidaan 1 kohdan mukaisesta kiellosta huolimatta kansallisesti säätää.*

Kansalliselle lainsäädännölle on kuitenkin asetettu samassa artikkelissa ehtoja. Kansallisessa lainsäädännössä tulee vahvistaa asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. Lisäksi automatisoidut yksittäispäätökset, mukaan lukien profilointi, voivat perustua tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisiin erityisiin tietoryhmiin, kuten terveydentilatietoihin, jos sovelletaan 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaa ja asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi on toteutettu. 9 artiklan 2 kohdan g kohdassa edellytetään lisäksi, että käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeiseltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että tulee arvioida, onko tavoitteeseen nähden oikeasuhteista kerätä kaikista kansalaisista näin kattavasti tietoja. Riittäisivätkö vähemmätkin tiedot tai voitaisiinko kiinteä maksatus mahdollisesti hoitaa muullakin tavoin kuin pääosin asiakaskohtaisilla, kunkin asiakkaan pisteytykseen perustuvilla kiinteillä maksuilla. Mikä on se tärkeä yleinen etu, joka vaatii tämän kaltaisen menettelyn toteuttamisen ja päästäänkö ehdotetulla tavalla asetettuun tavoitteeseen. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Poikkeuksia tästä periaatteesta voidaan säätää vain tietosuoja-asetuksen 23 artiklan edellytyksillä.

Ehdotuksessa ei ole säännöksiä tietosuoja-asetuksen edellyttämistä suojatoimista. Jos tällaiseen säännökseen päädytään, niin siinä tulee säätää tietosuoja-asetuksen edellyttämistä suojatoimista. Muutoin se on asetuksen vastainen. Suojatoimena voisi olla

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihe	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

5/5

esim. säännös siitä, että sote-keskus ei saisi tietoja asiakaskohtaisista kiinteistä mak-suista. Lisäksi asiakkaalla itsellään tulee olla oikeus saada tieto itseään koskevasta ar-viosta. Suojatoimia on määritelty myös tietosuojasetuksen 23 artiklassa. Sen 2 koh-dan mukaan lainsäädäntötoimenpiteiden on sisällettävä tarpeen mukaan erityisiä sään-nöksiä, jotka koskevat ainakin kohdassa mainittuja asioita. Siinä on mainittu esim. suojatoimet, joilla estetään väärinkäyttö tai lainvastainen pääsy tietoihin tai niiden siir-täminen, tietojen säilytysajat ja rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvat ris-kit.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että asiassa tulee tehdä tietosuojasetuksen 35 artiklan tarkoittama, tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi. Kyseisen artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaan se vaaditaan erityisesti silloin, kun on kyse luonnollisten henkilöi-den henkilökohtaisten ominaisuuksien järjestelmällisestä ja kattavasta arvioinnista, joka perustuu automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin. Saman artiklan 7 kohdan mukaan arvioinnin on sisällettävä mm. arvio käsittelytoimien tarpeellisuudesta ja oi-keasuhtaisuudesta tarkoituksiin nähden. Kohdan 10 mukaan tietosuojaa koskeva vai-kutustenarviointi voidaan tehdä yleisen vaikutustenarvioinnin yhteydessä lakia säädet-täessä. Jos sitä ei ole silloin tehty, niin rekisterinpitäjän tulee se tehdä saman artiklan 1 kohdan mukaan.

Pykälän viimeisessä momentissa on ehdotettu terveyden- ja hyvinvoinninlaitokselle laajat tiedonsaantioikeudet painokertoimien määrittelemiseksi. Kyse on henkilötieto-jen saamista koskevasta säännöksestä, joka merkitsee sitä, että *tietojen luovuttajat luo-vuttaisivat henkilötietoja eri käyttötarkoitukseen kuin mihin se ne on alkuaan kerätty.* Tällainen tietojen käyttötarkoituksen muutos edellyttää, että kyseisen tietojen saantia koskevan säännöksen ja muidenkin lakiehdotuksen tietojen saamista tai luovuttamista koskevien säännösten, tulee täyttää tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdan vaatimuk-set. Kyseinen kohta mahdollista käyttötarkoitussidonnaisuuden muutoksen, jos se pe-rustuu jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhtaisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. Sen mukaan tällaisessa lainsäädännössä tulee kuitenkin noudattaa keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta voidaan säätää poikkeuksia, jotta voidaan taata mm. kansanterveys ja sosiaali-turva.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota myös siihen, että asiakaskohtaiset, kiinteän korvauksen määrittelytiedot, mm. asiakaskohtaiset pisteytystiedot, ovat henkilötietoja ja niistä muodostuu henkilörekisteri. *Myös tästä henkilörekisteristä tulee säätää ja sen rekisterinpitäjästä.* Tällaista rekisterisäännöstä ei lakiehdotuksessa näytä olevan. Eh-dotuksen 74 §:n mukaan maakunnat vastaavat korvausten sisällöstä ja niiden kohden-tumisesta ja Kela laskee 65 §:n mukaiset kiinteät korvaukset. Kelalle ehdotetaan la-kiehdotuksen 80 §:ssä tiedonsaantioikeutta mm. korvauksen määrittelyssä tarvittavien tietojen saamiseksi.

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihe	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00